

Prostor

VJEŽBE

1. Doživljaj prostora

Zadatak: Doživljaj prostora.

Opis: SPOLJNI PROSTOR (p; l). Svi iziđu na scenu i ispituju prostor, tj. ono u čemu se nalaze.

Vođenje: Stanite mirno. Opustite se. Pokušajte da u sebi razvijete jednu tačku kao „centar svijeta”. Tačku ćete najlakše zamisliti u korijenu nosa, između obrva. Pomjerite se iz te tačke u bilo kom smjeru jednim svojim daljinskim čulom.

Uputstvo: 1) Nakon vježbe razgovarajte o tome šta je prostor, kakav je prostor, od čega je prostor, koliki je, ima li neke dijelove koje čulima možete doživjeti, gdje su granice tih dijelova, kakav je odnos dijelova. 2) Zapažanja i saznanja formulišite u terminima koji će najbolje odrediti vaše neposredne čulne utiske. 3) Vidi Organska osnova; ČULNO OPAŽANJE I DOŽIVLJAVANJE.

Varijanta A: UNUTARNJI PROSTOR (p; l). Iz zamišljene tačke krenite sada u suprotnom smjeru, unutra. Ispitajte karakteristike unutarnjeg fizičkog prostora, tj. onog što je omeđen vašim tijelom.

Vođenje: Usmjerite pažnju na prostor unutar glave. Posebno usta. Grlo. Nos. Udahnite kroz nos. Prenesite pažnju na unutrašnji prostor prsa. Dodirnite spoljne granice tog prostora. Produkujući glas, pokušajte da osjetite rezonantne vrijednosti tih prostora: ha! ha! itd.

Varijanta B: ZAMIŠLJENI PROSTOR (p; l). U mislima, pomoću mašte i uobrazilje prenesite se u neki vama (ne)ugodan prostor.

Primjeri: 1) Cvjetna livada. 2) Mlaka bistra morska voda. 3) Vlažan podrum.

Uputstvo: 1) Prostor koji je u granicama neke konkretne partikularizacije zovemo unutarnji, a onaj izvan granica spoljni. Poseban vid unutarnjeg prostora je onaj koji je čovjek u stanju da izgradi u svojoj svijesti, mišljenjem, osjećanjem, maštom i uobraziljom. 2) Na vođenje pokušajte odgovoriti sjećanjem na konkretan čulni doživljaj. 3) U razgovoru o iskustvima vježbe ne literarizirajte, ne filozofirajte, ne psihologizirajte. 4) Utvrdite precizne tjelesne manifestacije za koje mislite da su rezultat doživljaja prostora izvan vas ili u vama.

2. Struktura prostora

Zadatak: Ispitivanje sfere pokreta u prostoru.

Opis: KINESFERA (p; I). Pokrenite se u prostoru slijedeći neki od ranije zamišljenih pravaca.

Primjer: Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Kinesfera.

Uputstvo: 1) Utvrdite osnovne pravce po kojima je moguće kretati se u prostoru. Imenujte te pravce. 2) Utvrdite karakteristike pojedinih pravaca. 3) Utvrdite mogućnosti kretanja po pravcima. 4) Govorite o svom tjelesnom doživljaju značenja i vrijednosti pojedinih pravaca i ostalih otkrivenih elemenata prostora.

Varijanta A: STRUKTURA KVADRATA (p; I). Ispitivanje elemenata u strukturi kvadrata. Na podu se nacrtava kvadrat. U njega se ucrtaju linije (horizontala, vertikala i dijagonala) kao što je to predstavljeno na crtežu. Na presjeku linija su tzv. „jake tačke“.

Primjeri: 1) Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Struktura kvadrata. 2) Vidi GLUMA II; Radnja, RAZMJENA, *Konfrontacija sa grupom I*.

Varijanta B: LINIJE (p; I). Ispitivanje karakteristika i vrijednosti linija: horizontale, vertikale i dijagonale.

Primjer: Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Struktura kvadrata i Linije.

Varijanta C: POZICIJE (p; I). Ispitivanje karakteristika i vrijednosti pozicija u prostoru, posebno onih koje su označene kao „jake tačke”.

Varijanta D: DISTANCE (p; I). Ispitivanje karakteristika i vrijednosti udaljenosti. Svi iziđu na scenu i ispituju udaljenost kao element prostora i određenje prostornog odnosa.

Primjer: Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Distance.

Varijanta E: STRANE (p; I). Ispitivanje karakteristika i vrijednosti strana.

Primjer: Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Strane – planovi.

Uputstvo: 1) Lijevo i desno određuje se sa tačke gledišta publike. Lijevo i desno na sceni je ono što je publici lijevo i desno. 2) Utvrdite karakteristike i vrijednosti različitog usmjerenja kretanja i akcije uopšte: slijeva nadesno i zdesna nalijevo. 3) Postoje mišljenja da se kretanje „čita” kao i tekst: slijeva nadesno i da je to uobičajen smjer kretanja akcije ka cilju. U tom smislu, svako kretanje zdesna nalijevo bilo bi „čitano” kao vraćanje, odnosno sjećanje. 4) Prisjetite se dominantnog smjera kretanja u nekoj predstavi ili filmu. 5) Prisjetite se arhitektonskog rasporeda najvažnijih prostora u pozorištu. 6) Čini se da u najvećem broju predstava i filmova akcija zbilja započinje sa lijeve strane (da se odatle najčešće ulazi na scenu ili u kadar). Takođe, većina glumačkih salona u nama poznatim pozorištima je sa lijeve strane scene. Je li to slučajno?

Varijanta F: PLANOVI (p; I). Ispitivanje karakteristika i vrijednosti planova: prednjeg, srednjeg i zadnjeg, odnosno prvog i drugog.

Primjer: Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Strane – planovi.

Varijanta G: NIVOI (p; I). Ispitivanje karakteristika i vrijednosti nivoa: donjeg, srednjeg i gornjeg.

Primjer: Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Nivoi.

Uputstvo: 1) I osnovni oblik i sve varijante vježbe treba raditi kao pripremne: odmah, na što više primjera, bez predznanja i predrasuda, sa namjerom da se ispitaju neposredna iskustva sa prostorom i steknu pretpostavke za složenije vježbe. 2) Iskustva fiksirajte u terminima koji određuju prvenstveno tjelesni karakter doživljaja. 3) Značenje i vrijednost pojedinih elemenata prostora takođe određujte tjelesnim osjećanjem stepena slabosti ili snage, (ne)sigurnosti, (ne)stabilnosti, (ne)ugodnosti, mogućnosti pokreta i uopšte obavljanja neke djelatnosti i postizanja ciljeva u pojedinim pozicijama, linijama, stranama, planovima, nivoima ili na konkretnim distancama. 4) Vidite je li tačno ili se samo čini da odnosi po dijagonali daju mnogo mogućnosti. 5) U odnosima po horizontali vidjećete da najmanje mogućnosti ima frontalni, paralelni odnos, posebno ako su obje osobe neprestano u profilu. Pomjerajte sa horizontale jedno pa drugo lice i utvrdite kad je to moguće, zašto i šta se time postiže. 6) Za odnos po upravnoj liniji važno je uočiti mogućnost takozvanog međusobnog „pokrivanja” u situacijama kad se jedno lice nalazi tačno ispred drugog. Takođe ispitajte tzv. „otkrivanje”, tj. međusobno postavljanje pod određenim uglom. Kad je koji ugao najbolji i od čega to zavisi? 7) Odredite jednu tačku u gledalištu u odnosu na koju ćete se „otvarati”. Zamislite da je ta tačka objektiv kamere. Ako vidite kameru, i kamera vidi vas. U suprotnom slučaju ste pokriveni. 8) Zovite tu tačku ugao gledanja, tačka posmatranja, ili kako hoćete, ali uskladite se s njom. 9) Ispitajte vrijednosti nivoa u raspoloženju i osjećanju lica, u međusobnim odnosima onoga koji leži ili kleči prema onome koji stoji, onih gore prema onima dolje. 10) Čini se da planovi i nivoi posebno značajno utiču na osjećanje (ne)sigurnosti, vrijednosti i važnosti. Ispitajte to.

3. Određenja i odnosi

Zadatak: Upotreba elemenata strukture. Uspostavljanje prostornih odnosa.

Opis: RJEČNIK (p; I). Na osnovu iskustva iz osnovnog oblika i varijanti vježbe „Struktura prostora” sastavite rječnik pojmova kojima se određuje prostor. Pojmove napišite na parčiće hartije i metodom slučajnog izbora (izvlačenjem iz šešira i sl.) individualno, u paru ili u grupi ponovo ispitajte konkretna određenja.

Primjeri: 1) Lijevo. 2) Gore. 3) Pozadi.

Varijanta A: ODNOS OBJEKATA U PROSTORU (p; I). Ispitajte i utvrdite prostorna određenja koja nastaju zahvaljujući međusobnom odnosu objekata u prostoru.

Primjeri: 1) Pored. 2) Uz. 3) U. 4) Na. 5) Ispod. 6) Ispred.

Varijanta B: PAROVI U ODNOSU I (p; I). Par iziđe na scenu. Ustanove prostorni odnos. Gledaju se.

Primjeri: 1) Jedan stane gore, drugi dolje. 2) Jedan lijevo, drugi desno. 3) Iznad – ispod. 4) Ispred – iza.

Varijanta C: PAROVI U ODNOSU II (i; I). Kao u prethodnoj varijanti, samo što ovaj put treba da obave neku zajedničku predmetnu radnju.

Primjeri: 1) Pretakanje. 2) Prenošenje. 3) Šminkanje.

Varijanta D: PROMJENA PROSTORNOG ODNOSA (i; I). Neku već rađenu scenu probajte tako da promijenite pozicije (linije, strane, planove, nivoe, distance), odnosno prostorni odnos uopšte.

Primjeri: 1) Što se obavljalo po dijagonali neka bude po horizontali. 2) Lijevo – desno. 3) Prednje – zadnje. 3) Gornje – donje. 4) Blizu – daleko. 5) Ispod – iznad.

Uputstvo: Razgovarajte o onom što ste o radnji i međusobnom odnosu iskusili mijenjajući prostorni odnos.

4. Distanca

Zadatak: Ispitivanje karakteristika i vrijednosti udaljenosti.

Opis: DISTANCA PREPREKA (i; I). Odredite pojedinačnosti i improvizujte događaj individualno ili u paru. „Ono željeno”, tj. objekat postavite na veću distancu. Distancu shvatite kao faktor ometanja, odnosno prepreku.

Primjeri: 1) Dopuzite pod pušćanom vatrom do zaklona. 2) Uberite plod koji je na najvišoj i najtanjoj grani.

Varijanta A: SAVLADAVANJE DISTANCE GLASOM I GOVOROM (i; I). Odredite pojedinačnosti i improvizujte događaj individualno, u paru ili u grupi. Savladajte distancu glasom ili govorom.

Primjeri: 1) Šapnite drugu na ispitu. 2) Razgovarajte telefonom. 3) Dovikujte se s brda na brdo.

Varijanta B: DISTANCA ZAŠTITA (i; I). Ispitajte probleme koji nastaju smanjivanjem distance, ugrožavanjem vlastitog prostora, unošenjem u lice itd. Odredite pojedinačnosti i improvizujte događaj u paru – zaštitite se distancom od nasrtljivca.

Primjer: Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Distance.

5. Hijerarhija u prostoru

Zadatak: Upotreba prostora u stvaranju hijerarhijskih odnosa.

Opis: HIJERARHIJSKI ODNOSI (p; I). Svi studenti iziđu na scenu i ispituju karakteristike i vrijednosti prostora prema mogućnosti stvaranja hijerarhijskih odnosa.

Primjeri: 1) Gore – dolje. 2) Prvi plan – drugi plan. 3) Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Strane – planovi i Nivoi.

Varijanta A: PLATFORME (i; I). Odredite pojedinačnosti i improvizujte scene u paru ili u grupi na različitim javnim platformama: stepenicama trgova ili javnih zgrada, na balkonima, prozorima, krovovima, za različitim govornicama itd.

Uputstvo: 1) Ispitajte vrijednosti nivoa u raspoloženju i osjećanju lica, u međusobnim odnosima onoga ko leži ili kleči prema onome ko stoji, onih gore prema onima dolje. 2) Iskoristite nivoe za suprotstavljanje i razvijanje sukoba.

Varijanta B: POREDAK (i; I). Odredite pojedinačnosti i improvizujte događaj u paru ili u grupi. Neka odnos zavisi od ustanovljenog poretka u prostoru.

Primjeri: 1) Prednji – zadnji. 2) Prvi – drugi (posljednji). 3) Predvodite kolonu, kaskajte za kolonom.

Varijanta C: GRANICE (i; I). Odredite pojedinačnosti i improvizujte događaj u paru ili u grupi. Neka je odnos određen činjenicom da ste (ne)slobodni da u jedan prostor uđete ili iz njega iziđete.

Primjeri: 1) Unutra – napolju. 2) Ispred – iza (rešetke, mreže, bodljikave žice).

6. *Veličina*

Zadatak: Ispitivanje veličine prostora.

Opis: NAJ (p; I). Ispitajte sve tipične veličine prostora, a posebno ekstremne: najuži (vlastiti) i najširi (opšti). Radi očiglednosti, radite u opozicijama.

Primjeri: 1) Sa drugima u vlastitom prostoru. 2) Sam u svemiru. 3) Takođe i: sam u svom prostoru i sa milijardama drugih u beskraj.

Varijanta A: VOLUMEN (p, i; I). Svi iziđu na scenu i ispituju prostor iz perspektive njegovog volumena (zapremine).

Voditelj inicira ispitivanje različitih mogućnosti i načina opažanja i doživljavanja volumena.

Primjeri: 1) Uživajte u svom velikom prostoru. 2) Upali ste u tuđi mali prostor. 3) Nalazite se u kocki, valjku, piramidi; u kutiji, u kesi, u kanalizacionoj cijevi.

Varijanta B: VLASTITI VOLUMEN (p, i; I, II). Zamislite da vaše tijelo ima mnogo veći (ili mnogo manji) volumen nego što je stvarni. Krećite se u skladu sa volumenom. Obavite radnju u skladu sa volumenom. Prepoznajte partnerov volumen i uskladite se.

7. Pripadnost

Zadatak: Ispitivanje individualnog prava i vlasništva nad prostorom.

Opis: VLASTITI PROSTOR (i; I). U paru ili u grupi improvizujte događaj u kome ćete biti prinuđeni da jasno odredite i odbranite prostor koji smatrate svojim.

Primjeri: 1) Tramvaj. 2) Klupa u parku. 3) Dnevna soba.

Uputstvo: 1) Posebnu pažnju obratite na granice vlastitog prostora. 2) Takođe pratite proces povećavanja ili smanjivanja vlastitog prostora i sve ono što uz to ide. 3) Vidi: Organska osnova; DJEČIJE IGRE; *Gazda u kući, U čeljusti*.

Varijanta: ZAJEDNIČKI PROSTOR (i; I). Improvizujte događaj u kome ćete posebno ispitati individualna i grupna prava na prostor i njegove dijelove, kao i mogućnosti zajedničke koordinirane akcije u tom prostoru.

Primjeri: 1) Dnevna soba. 2) Vojnička spavaonica. 3) Tribine sportskog stadiona.

8. Vlastita geografija

(p, i; I)

Zadatak: Elementi prostora, prostorna određenja i prostorni odnosi primijenjeni na vlastito tijelo.

Opis: Kao i svaki drugi prostor, i naše tijelo ima svoju geografiju: strane, planove, nivoe, distance, slabe i jake tačke. Ispitajte ih individualno i u saradnji sa drugima.

Uputstvo: 1) Ispitajte snagu i vrijednosti lijeve i desne strane, lijeve i desne ruke, noge. 2) Šta znači „sprijeda” ili „pozadi”, kad mi stojimo nekom ili neko nama, kad prilazimo? U potiljak! 3) Tjelesni nivoi. Ispitajte karakteristike i vrijednosti ležanja, čučanja, klečanja, sjedenja i stajanja. Odredite pojedinačnosti. Improvizujte događaj u paru ili u grupi. 4) Vidite koji su potencijalno najizraženiji dijelovi vašeg tijela (njegove jake tačke). 5) Posebno ispitajte odnos prema objektu, partneru i publici anfas, licem u lice, na maloj i većoj distanci, potom ispitajte isti odnos koji ste ostvarili tako, ali sada okrenuti leđima. Šta se dobija, a šta gubi?

9. Pokret u prostoru

Zadatak: Stvaranje razloga za pokret.

Opis: POTREBA ZA OBJEKTOM (p; I). Svaki pokret je najprije pokret unutra, u mišljenju ili osjećanju. Počnite vježbom Organska osnova; KONCENTRACIJA, *Pražnjenje*. Razvijte odnos prema objektu u vidu neodoljive potrebe za njim. Zadovoljite tu potrebu na spontan način koji će vam izdiktirati tijelo. Proces zadovoljavanja potrebe ne može a da ne bude u vidu nekog pokreta ili niza pokreta kao objektivnog traga unutrašnjeg kretanja.

Varijanta A: POKRET I CILJ (p, i; I). Učinite jedan proizvoljan pokret. Pokušajte da ga povežete sa nekim ciljem.

Primjeri: 1) Mašite rukama ili hodajte u krug. Povežite taj pokret sa nekim ciljem koja se može postići mahanjem ili kruženjem. 2) Pređite preko scene. Povežite to sa a) sretanjem nekog koga odavno niste vidjeli, b) izbjegavanjem nekoga koga ne želite vidjeti.

Uputstvo: Vidi Organska osnova; ČULNO OPAŽANJE I DOŽIVLJAVANJE, Kinestetičko čulo, *Transformacija*.

Varijanta B: POKRET I ZNAČENJE (p, i; I). Pokretom objektu dajte veliko značenje, veće nego što objektivno ima. Takođe, prikriti veliko (odnosno malo) značenje koje za vas ima neki predmet.

Varijanta C: TENDENCIJA U POKRETU (p, i; I). Na materijalu osnovnog oblika i prethodnih varijanti ispitajte posebno pravac pokreta, njegovu vezu sa objektom na koji je usmjeren. Stvorite prepreke koje će ometati usmjerenje. Savladajte prepreke.

Varijanta D: TAJNO USMJERENJE (p, i; I). Krećite se ka objektu prikivajući stvarni cilj, u stilu narodne izreke: „Kupus gleda, meso vadi”, tj. pretvara se da mu je cilj kupus, a koristi priliku da se dokopa mesa.

Varijanta E: REPER (p, i; I) Krećite se u prostoru prema određenim tačkama koje ćete na neki način i vizuelno označiti. Zaustavite se na tim pozicijama.

Uputstvo: 1) Kao u vježbi „Šibica”, dajte određene indikacije koje na reperima moraju biti ispunjene. Na prvom da se popije čaša vode, na drugom da se kaže rečenica. Na trećem da se sačeka i na znak krene do četvrtog. 2) Reper je izuzetno važan u organizaciji radnje, a posebno u tehnologiji filmskog snimanja.

Varijanta F: OSNOVNI KVALITETI (p; I). Vidi GLUMA III; Tehnička sredstva, *Osnovni kvaliteti*.

10. Scena

Zadatak: Upoznavanje scena po vrstama.

Opis: OBILAZAK (p; I). Organizujte obilazak i upoznavanje različitih vrsta scena: scena kutija, scena u krugu, zatvorena, otvorena itd. Igrajte na tim scenama.

Primjeri: Vidi Dodatak; ILUSTRACIJE, Scene.

Varijanta: PROMJENA VRSTE (i; I). Neku već rađenu vježbu odigrajte u sceni kutiji, u krugu, u ambijentu.

Uputstvo: 1) Pratite kakve spontane transformacije doživljava vaša igra usklađujući se sa konkretnom vrstom scene. 2) Šta koja scena diktira u odnosu na elemente u strukturi, kakve vrijednosti imaju prostorna određenja, kako se ustanovljavaju prostorni odnosi? 3) Vidi GLUMA II; Razmjena, *Ispitivanje uslova za razmjenu*. 4) Vidi GLUMA II; Razmjena, *Odnos prema publici*.